

יום שני, כ"ב באייר תשע"ב, 14 במאי 2012

המגזין

מעריב

"ח, הוובה הקל
 כבו יצאו אנסיה,
 והוובה חילטם
 כסה קלה קלפ.
 אר א כל האמה,
 איה ואנסיה,
 אי אשל כל
 לא אהפ"ן"

**לפני 67 שנה נתן
 אלתרמן כתב על עליה
 ולנסיה שיר. עכשיו
 היא מסבירה למה**

יהודה שרוני, 04

מקום הלידה: "בדרך לישראל"

בחודש יוני 1945 כתב נתן אלתרמן שיר בטורו השבועי בעיתון "דבר", שעסק בתינוקת עליה ולנסיה שנולדה על אוניית מעפילים שעשתה דרכה לחיפה. למעלה מ-60 שנה איש לא ידע מה עולה בגורלה של אותה ילדה עם השם הלא שגרתני, עד שאותרה לאחרונה בישראל

יהודה שרוני // צילום: אריק סולטן

"אני מזל תאומים, ובטור האסטרוולוגיה השבועי היה כתוב שאקבל בשורה משמחת מעבר לים. האם הכוונה הייתה לשיחה ממך?" זו הייתה תגובתה של עליה ולנסיה לטלפון הראשון שקיבלה ממני לפני מספר שבועות. הכול התחיל במפגש חברתי. אפרים, אחד ממכריי, סיפר לי על חבר, גידי פורז שמו, שעוסק בתחום מקורי המכונה גנאולוגיה. "צור איתוקשר", המליץ אפרים, "יש לו סיפור מדהים שיכול לעניין אותך. אני יודע שאתה מתעסק בכלכלה, אבל יש כאן דבר יוצא דופן באנושיות שבו. תתקשר אליו ותראה אם אתה מתעניין". ואכן התעניינתי.

פורז, 63, תושב ביצרון, מתמחה באיתור קרובי משפחה, בעיקר ממדינות מזרח אירופה. "אני מנהל את אתר האינטרנט 'קו לדור רות'. לפני מספר חודשים פורסמה עליי כתבה בעקבותיה אדם מסוים פנה אליי, וביקש את עזרתי באיתור בני משפחתו שכנראה נספו בשואה כדי שיוכל להסיר עניין כלשהו מול השלטונות האמריקאיים", מספר פורז.

"לאחר שהסיפור נגמר, קיבלתי שיחה טלפון נוספת מאדם בשם דוד גוטרוזן, שהקים אתר העוסק בפענוח השמות שהופיעו בטור השבועי של נתן אלתרמן בעיתון 'דבר' שהתחיל עוד בשנות ה-40 של המאה הקודמת. הכול במטרה לברר מה עלה בגורלם".

"באחד הטורים מחודש יוני 1945", ממשיך פורז בסיפורו, "הופיע השם עליה ולנסיה. גוטרוזן סיפר לי שחיפש אותה במשך זמן רב וללא הצלחה. הוא אפילו ניסה את מזלו בפורום הגנאולוגים ב'תפוז', אך בלי שיהיו לכך תוצאות".

פורז חשב שאם הצליח בעבר באיתור שמות מתקופות רחוקות הרבה יותר, לא תהיה לו בעיה

לאתר משהי שגוטרוזן חיפש. אלא שככל שחלף הזמן הוא הבין עד כמה מורכב לאתר שם שכזה. "עליה ולנסיה נולדה ביוני 1945, כך שהיא צריכה להיות היום בת 67", מסביר פורז. "נוסף על כך, סביר להניח שהיא נישאה, כך שלא שמרה על שם נעוריה ולנסיה. הדבר הקשה ביותר מבחינתי היה השם הפרטי. זה לא היה קל כי השם אינו ישראלי, והוא נפוץ דווקא בקרב המגזר הערבי.

"התחלתי לחפש את שמות הנוסעים באוניה, אז התברר לי שהעיתונאי ישעיהו בן פורת היה עליה כנער ניצול שואה ואף תיאר את החורבן בספרו 'עט להשכיר'. שם הוא לא כתב על לידת התינוקת עליה, אבל סיפר על התנאים הקשים מאוד שהיו על הסיפון בדרך לישראל. בעיתון 'דבר' פורסמה כתבה על האוניה וסופר שם על כך שהנוסעת הראשונה שירדה ממנה הייתה משהי שילדה במהלך המסע".

המשורר נתן אלתרמן, שקרא את הכתבה, כתב שיר בטורו השבועי ב-22 ביוני 1945 לכבוד. מילותיו הן: "באוניה פלוס אולט' רה' מולנסיה, שהביאה עולים לחיפה, נולדה תינוקת ונקרא שמה 'עליה' ולנסיה. כן הרבה רגשות כבר יצאו לפנסיה והרבה חיוכים כיסה לילה חשוך. אך אל זו העלמה, עליה ולנסיה, אי אפשר כלל שלא לחיך".

סמל לטוב

פורז המשיך בחיפוש ופנה הפעם למרשם האוכלוסין, שם התברר לו שאישה בשם עליה ולנסיה נישאה לולנטין מרגלית וילדה שתי בנות: חנה ואילנה. "גיליתי שהיא מתגוררת בחיפה. הגעתי לעירייה ושמעתי שגרה בעיר אישה עם שם מוזר שהפעילה מספרה", הוא ממשיך בתיאורו.

אחרי שסוף סוף איתר אותה בתום המאמצים הרבים, פורז יצר קשר עם עליה לפני

מספר שבועות. "זאת הייתה שיחה מאוד נרגשת. לדעתי היא גם בכתה. תכננתי להיפגש איתה בחיפה אבל הדבר לא יצא לפועל. דיברנו בטלפון בעיקר על השאלה האם היא רוצה להתראיין ואם פרסמו כבר את סיפוריה. להפתעתי הרבה היא השיבה בשלילה".

כמעט כל משפחתה של עליה נספתה בשואה. הוריה, ילידי אירופה, סבלו מקשיי קליניקה בישראל וירדו לברזיל. עליה הצעירה לא החזיקה מעמד בדרום אמריקה, ובשנת 1967 שבה ארצה. זמן מה אחר כך הוריה חזרו בעקבותיה. כיום היא אם וגם סבתא לנכדות. את השיחה הראשונה איתה קיימתי באחד מימי שישי לפני שבועות אחדים.

השאלות נשאלו בנו אחר זו: לאן נעלמת כול השנים? האם את יודעת שנתן אלתרמן כתב עליך שיר? נולדת באוניית מעפילים? "במקרה נודע לי שאלתרמן כתב עליי, בערך לפני 20 שנה", מספרת עליה. "מורה שלי לספרות קראה לי ושאלה אם אני עליה המפורסמת מהשיר של אלתרמן. השבתי בחיוב. אחרי שאישרתי שזו אני היא שאלה: 'איך את יושבת עד היום בשקט? למה לא יצאת החוצה עם הסיפור?' האמת, עד אז לא הייתי מודעת לחשיבות שלו".

"כול הזמן שואלים אותי על השם", היא מודה. "כשהייתי בחו"ל לא ידעו איך לעכל אותו. אין מישהו שלא שאל מה מקורו. במגזר הערבי משתגעים על השם שלי, למרות שהיו לי הרבה בעיות איתו ובשלב מסוים חשבתי לשנות אותו אבל לא יכולתי להתחבר לאף שם אחר".

עליה מספרת כי שמה ניתן לה על ידי הנוסעים על האוניה, ששכנעו את אבא שלה להיעניק לתינוקת את השם המקורי כי היא הייתה סמל לדבר טוב מיד אחרי המלחמה. שם המשפחה ניתן לה בגלל שלאונייה קראו 'פלוס אולטרה'. היא הייתה מולנסיה והובילה בדרך

מתמחה באיתור קרובי משפחה. פורז צילום: נאור רהב

"במקרה נודע לי שאלתרמן כתב עליי, לפני 20 שנה. מורה שלי לספרות קראה לי ושאלה אם אני עליה המפורסמת מהשיר. השבתי בחיוב והיא שאלה: 'איך את יושבת עד היום בשקט'?"

כלל תפוזים.

מה הוריד סיפרו לך על מהלך ההפלגה? "אחרי שנולדתי לא הייתה עדיסה, לכן הניחו אותי בארגז תפוזי ולנסיה. זאת הייתה העריסה שלי. נולדתי שלושה ימים אחרי שההפליגה התחילה בדרכה לנמל נאפולי. בתעודת הלידה צוינו קווי האורך והרוחב המדויקים. למרות שנולדתי, האוניה לא עגנה והקברניט החליט להמשיך להפליג."

ההפלגה נמשכה שבועה ימים, ולדברי עליה התנאים על האוניה היו גרועים. "רופאי הצי וות הספרדי שבאוניה לא רצו לטפל בי", היא נזכרת. "אימא סיפרה שעל האוניה היו שני רופאים יהודים והם אלה ששילדו אותי במשקל של למעלה משלושה ק"ג."

סוף העולם

מקום לידתה של ולנסיה אוצר בתוכו סיפור מרגש לא פחות שאותו היא שמחה לחלק. לוקי, "באחד מימי העצמאות, שלחה בתי, שהייתה אז בת 14, חבילה לאחד מחיילי חיל הים. מיד נוצר קשר בינינו והוא הזמין אותה לבקר בספינה. אחרי ששמע את סיפור לידתי, הוא הכין עבורי הפתעה: מפה מדויקת על פי קווי אורך ורוחב של המקום שבו נולדתי - קו רוחב 38 וקו אורך 11."

האוניה הייתה במקור ספרדית. האם קיבלת אז רחות אחרי הלידה? "לפני מספר שנים יצאתי קשר עם השגרירות הספרדית ושאלתי אם יש מקום לקבל אורחות, נוסף על זו הישראלית שברשותי. הם ענו שאין לי זכאות אוטומטית, אבל אם אחיה שנה בספרד ואעבוד שם, אוכל להפוך לאזרחית המדינה. לדעתי, האזרחות הספרדית הגיעה לי כי נולדתי על אוניה ספרדית. הם גם חתמו על כך בתעודת הלידה, אבל הספרדים לא הסכימו. הם טענו שהעבודה שהאוניה חכרה לא מעניקה לי את הזכאות."

מהכתוב בתעודת הזהות שלך תחת המשבצת של "מקום הלידה"? "כתוב שם 'ברוך לישראל'. ככול השנים האחרונות המילים האלו עשו לי המון בעיות, כי שאלו אותי כול הזמן איפה נולדתי. מעטים היו מוכנים להאמין שנולדתי על ספינה בים. רצייתי שיכתבו 'ישראל', אבל במשרד הפנים לא היו מעוניינים. הם טענו שלא נולדתי בארץ. גם בדרכון שלי כתוב שנולדתי בדרך לישראל. כביקורת הדרכונים תמיד

"לא הייתי מודעת לחשיבות של הסיפור שלי". ולנסיה בביתה

שאלה שזכתה לתשובה - מי הייתה עליה ולנסיה. בעמוד משמאל: אלתרמן צילום: משה מילנר, לע"מ

אלתרמן

נתו השהות בפלסטינה הייתה סוף העולם. כל המשפחה שלנו, חוץ מאח אחד שברח בזמן לברזיל ב-1936, נכחדה בשואה. אבא היה מאוכזב מהתנאים בישראל ובגלל המנטליות היקית שלו הוא לא כל כך הסתדר עם אנשים. הוא היה אירופאי בנשמה והיה לו מאוד קשה עם התרבות המקומית."

האם מישהו בתקשורת התייחס פעם לסיפור חיידך?

"טומי לפיד התקשר אלי לפני כ-15 שנה. הוא הגיש תכנית רדיו ורצה להזמין אותי לאחר ששמע על הסיפור עם אלתרמן. הוא השאיר את מספר הטלפון ואמר שאתקשר אליו. לפיד שאל אם הוא יכול לפרסם את הסיפור ומאז לא שמעתי ממנו עד שנפטר. הרבה אנשים שמעו על הסיפור שלי, אבל איש לא הכיר את הפרטים הקטנים שנחשפים כאן לראשונה." ❁

אני מוצאת את עצמי בכעיה גדולה. התחננתי שלפחות בדרכון ישנו את השם, אבל הם התעקשו ולא היו מוכנים."

תני לי דוגמה לאחת הבעיות שבהן נתקלת. "כמעט כול המשפחה מהצד של אבי נספתה בשואה. בעבר התחלתי להכין מסמכים כדי לקבל פיצויים. כמוכנ שהבידורקורטיה חגגה והיו לי המון בעיות. הם היו מוכנים לאשר את בקשת התביעה רק לגבי ילדי ניצולים שנו לרו בישראל. הם אטמו את האזניים ולא היו מוכנים לשמוע טענה אחרת. כתבתי למשרד הפנים, אך רבר לא עזר. בסופו של דבר הם לא אישרו את הבקשה ונשברתי. מבחינתי זה כבר לא משנה. אני יכולה לצאת היום לחו"ל עם הדרכון ולחזור לישראל. זה מה שכאמת חשוב."

מה את יודעת על האוניה שהביאה אותך ארצה?

"סיפרו לי שזו הייתה האוניה החוקית הראשונה שהגיעה לישראל אחרי מלחמת העולם השנייה. היא עגנה בחיפה ומשם לקחו אותנו לע"ת. בתלית. במשך 30 שנה הייתה לנו מספרה בחיפה. לאחר שהיא נסגרה, עבדתי בחברת סיעוד כנציגת הביטוח הלאומי. אני דוברת שפות רבות בזכות הגלגולים שעברתי: גרמנית, ספרדית ופורטוגזית. עם השנים למדתי גם רונית ואנגלית."

"לאחר המלחמה אחותי, שהייתה בת 14, לא רצתה לשמוע על שום דבר אחר פרט לישראל. אבא במ"קור לא רצה להגיע לארץ, אלא לחזור להולנד. מבחינתי